

AİHM'NİN KÜRTAJLA İLGİLİ KARARLARINDAKİ ETKİLİLİK İRADESİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ*

Arş. Gör. Muhammet KOÇAKGÖL**

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1406-2427>

DOI:

Makalenin Geldiği Tarih: 20.06.2018 **Kabul Tarihi:** 14.07.2018

* **Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.**

** Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı.

ÖZ

Kürtaj etik, hukuk ve toplumsal cinsiyet gibi birçok bağlamda uzun yıllardır üzerinde tartışılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tartışmalar kadının hakları ve ceninin yaşamı ikileminde ele alınabilen bir konu olarak görülebilmektedir. AİHM'in de kürtajla ilgili Yaşama Hakkı ve Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı çerçevesinde verdiği kararlar bulunmaktadır. Bu çalışmada mahkemenin kürtajı hak olarak mı, yasaklanması gereken bir fiil olarak mı yoksa gereksinim olarak mı gördüğü tartışılmıştır. Mahkemenin tutumu ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda AİHM'in kürtajı nereye konumlandığı ele alınmış, bu konuda toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık çerçevesinde etkili olma iradesine sahip olup olmadığıyla ilgili ulaşılan sonuca yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: AİHM, Kürtaj, Etkililik İradesi, Toplumsal Cinsiyet, Kadın.

ECHR'S EFFICIENCY WILL ON DECISIONS ABOUT
ABORTION AND ITS RELATIONS WITH GENDER

ABSTRACT

Abortion is a topic which has been discussed for years in different contexts such as ethics, law and gender. These discussions are made within the scope of women rights and life of the foetus. There are decisions of ECHR about abortion within the frame of Right to Life and Right to Respect for Private and Family Life. In this study, it has discussed whether it is a right or should it be considered as a forbidden act or is abortion a necessity. Attitude of the court toward abortion has been evaluated in the light of gender inequalities. In this context, how ECHR approaches to abortion is handled. The results achieved about court's efficiency will on abortion in the context of sensibility for gender equality have been shared.

Keywords: ECHR, Abortion, Efficiency Will, Gender, Woman.

GİRİŞ

Kürtaj gebeliğin bilerek ve istenerek sona erdirilmesini, normal doğum süresi beklenmeden ana rahmindeki ceninin birtakım müdahalelerle alınmasını ifade eder.^[1] Ancak kürtaj sözcüğü esasında “*Döl yatağının içini kazıyıp cenini alma işi*”^[2] olarak tanımlanmaktadır ve sıkça kullanılan bir yöntem olması nedeniyle gebeliğin doğum dışında sonlandırılması anlamını da kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Bu yazıda da “*gebeliğin doğum dışında sonlandırılması*” yerine “*kürtaj*” kelimesi kullanılacaktır.

Dünyada her yıl milyonlarca kadın istenmeyen gebelikler yaşamakta ve bu gebelikler toplam gebeliklerin %28'lik kısmını oluşturmaktadır. Bu gebeliklerin her yıl yaklaşık 20 milyonu ise güvensiz kürtajla sonlandırılmaktadır. Uygun olmayan koşullarda yapılan kürtajlar nedeniyle dünyada ortalama her bir dakikada bir kadın yaşamını yitirmektedir. Dünya nüfusunun %26'lık kısmı kürtajın yasak olduğu ülkelerde yaşamakta ve her yıl binlerce kadın güvenli kürtaj olanaklarına erişemediği için hayatını kaybetmektedir.^[3] Diğer taraftan kadın meselesi olmanın yanında fetüsün de hayatı söz konusu olduğu için en derin şekilde fetüs de kürtajdan etkilenmekte ve başarılı bir kürtajda ceninin hayatı son bulmaktadır.^[4] Bu nedenle kürtaj etik, toplumsal cinsiyet ve haklar dâhil birçok kapsamda tartışılan bir konu olarak karşımıza çıkmakta, bu tartışmalar ikili ilişkilerin yapısından fetüsün ontolojik durumuna kadar uzanmaktadır.

Kürtaj konusu uzun yıllardan beri kadınların yaşam hakkı, sağlık hakkı ve kendi bedenleriyle ilgili hakları ile ceninin hakları ikileminde tartışılmaktadır. Bu tartışmalar istenilmeyen gebelikler ile istenilmeyen cinsellik arasında ilişki kurularak yürütülebilmektedir. Çünkü istenilmeyen gebeliklerin nedeni sadece kadının yeterli şekilde korunmaması olarak değil partnerlerinin arzuları ön planda tutularak cinsellik yaşamak zorunda kalmalarıyla da ilişkili olarak ele alınmaktadır. Hatta kürtaj konusunun sadece kadın bedeniyle ilgili olmadığı, kadınların kürtaj kararı verirken ceninin cinsiyeti, ceninin doğacağı sosyal ve ekonomik ortamın elverişliliği, kadının partneriyle olan ilişkisi, sahip olunan

[1] Ahmet **CEVİZCI**, *Uygulamalı Etik*, Say Yay, İstanbul 2013, s. 90.

[2] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5aa6ed54445d30.13129057 (Erişim Tarihi: 12/03/2018).

[3] Tatyana A. **MARGOLIN**, ‘*Abortion as a Human Right*’, *Women’s Rights Law Reporter* içinde, S. 29, C. 2-3, 2007-2008, s. 77-78.

[4] K. Mark **MCCOURT**, ‘*Abortion*’, *Legal Medical Quarterly* içinde, S. 12-16, 1988, s. 2.

çocuk sayısı ve ceninin sağlıklı olup olmadığı gibi birçok faktör bu kararın alınmasında etkili olabilmektedir.^[5]

Ulusal hukuklar kürtajı tamamen yasaklama, kürtaj yapılması için suç sonucu oluşan gebelik olma, fetüsün yaşı, kadının veya kadın-erkeğin birlikte iradesinin varlığını arama gibi şartlar getirebilmekte ve bu durum haklar bağlamında ele alınabilmektedir. Dolayısıyla kürtajın engellenmesi veya bu engelleme sonucu uğranılan zararlar yaşam hakkı, ayrımcılık yasağı, üreme hakkı ve ailenin korunması hakkı gibi gerekçelerle yargıya taşınabilmektedir. İç hukuk yollarının yanında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurular yapılmakta ve hâlihazırda bu konuyla ilgili AİHM'nin çeşitli kararları bulunmaktadır.

Bu çalışmada AİHM'nin kürtajla ilgili kararlardaki tutumu etkililik iradesi ve toplumsal cinsiyet kapsamında ele alınacaktır. Bu kapsamda özellikle *Parrillo/İtalya, Vo/Fransa* ve A,B,C/İrlanda davalarındaki argümanlardan hareket edilecektir. Bunun için öncelikle kürtajın hak olup olmadığı tartışılacak, AİHM'nin hangi haklarla bağlantılı olarak ihlal kararı verdiğinden bahsedilecektir. Daha sonra mahkemenin tutumu etkililik iradesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığı ekseninde değerlendirilecektir. Bu değerlendirme sonucunda mahkemenin "*Kürtaj hak mıdır, yasaklanmalı mıdır, gereksinim midir?*" sorusuna verilebilecek yanıtlar bağlamında hangi noktada durduğu belirlenecek, AİHM'nin bu konudaki toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığı ve etkili olma iradesi bakımından ulaşılan sonuca yer verilecektir. Bu yapılırken AİHM'nin tartışmalı olarak kabul edebildiği eşcinsel evlilikler ve terörizm gibi konularda bağlayıcı kararlar vermekten kaçınması şeklindeki mahkemenin genel politikaları irdelenmeyecek, kürtaj kararlarında *yaşama hakkı* ve *özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında* tartıştığı argümanlarla sınırlı kalınacaktır.

1. Kürtaj Hakkındaki Görüşler

Hukuki yönden kürtaj hakkındaki görüşleri "*Kürtaj hak mıdır?*" sorusu ekseninde tartışmak mümkündür. Bir taraftan kadının kürtaj yaptırmaya hakkı olduğu söylenmekte, diğer taraftan ceninin de yaşam hakkı olduğu iddia edilmektedir. Ancak hak olsun veya olmasın toplumsal koşullarda eşitlik sağlanmadan bu tür tartışmaların soyut ve anlamsız olduğu da öne sürülmektedir. Yürütülen tartışmalar özellikle etik açıdan ceninin yaşına göre ahlaki statüsünü belirleme, kadın bedeni ve cinsellikle ilişkilendirmeye dayalı feminist görüşler gibi farklı biçimlerde sınıflandırılabilir. Böyle bakıldığında cenin kadın

[5] Olcay KARACAN, İhtimam Etiği Bağlamında Hukuk Eğitimi, AÜSBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2017, s. 110-112.

rahmine düştüğü andan itibaren kişiyle eşit haklara sahip görülebilmekte, doğumdan itibaren fetüs kişi sayılabilmekte veya fetüsün belli bir aşamaya (haz ve acıyı hissetme, bilinçlilik durumu, hareket etme) gelmesinden sonra kişi haklarına sahip olması gerektiği savunulabilmektedir.

Bu görüşlerin yanında kürtajı kadının kendisiyle ilişkisinde bir etik sorun olarak gören ve her tek durumu kendi içerisinde değerlendirmek gerektiğini öne süren görüş de literatürde yer almaktadır.^[6] Kişinin kendisiyle ilişkisinde etik bir sorun olarak gören görüş harici belirtilen diğer görüşler kürtajın hak olması ve yasak olması şeklinde iki uçta veya bu uçlar arasında bir yerde bulunma niteliği taşımaktadır. Bu nedenle kürtajı üreme hakkı, kadının kendi bedeni üzerindeki hakkı ve özel yaşama saygı hakkı gibi birçok bağlamda tartışmak mümkündür. Ancak burada kürtajın bir hak olup olmadığı kürtajı savunanlar ve kürtaja karşı çıkanlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Çeşitli haklar bakımından ise AİHM sadece *yaşama hakkı* ve *özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı* üzerinden tartışma yaptığı için sadece bu haklar bakımından tartışmalara ileride yer verilecektir. Bu nedenle toplumsal cinsiyetle ilgisi bakımından kürtaja ilişkin görüşleri kürtajı hak olarak savunan ve yasaklanması gerektiğini savunan görüş şeklinde iki ana başlıkta toplamak mümkündür. Sonrasında bu iki görüşün dışında kalan ve literatürde pek yer almayan kürtajın kişinin kendisiyle ilişkisinde etik bir problem olarak gören görüşle de ilişkilendirilebilecek olan kürtajın bir gereksinim olduğu şeklindeki görüşten söz edilebilir. Kürtajın gereksinim olduğunu savunan görüşün tam özerk birey tasarımına büyük ölçüde karşı çıktığı da şimdiden belirtilmelidir.

1.1. Kürtajın Yasaklanmasını Savunan Görüş

Kürtajın yasaklanması gerektiği fikri ceninin ahlaki bir statüye sahip olmasıyla ilişkili olarak ileri sürülmektedir. Bu görüşün en uç kısmında ise döllenmeyle birlikte embriyonun yetişkin bir kişiyle aynı haklara sahip olduğu düşüncesi bulunmaktadır. Bu düşünce bakımından embriyo veya fetüsün^[7] normal gelişimi engellenmediği sürece gelişimini tamamlayıp bebek olarak doğacağı için bir insanı öldürmekle kürtaj özdeş olarak görülmektedir.^[8] Diğer taraftan ceninin

[6] Funda KAYA, Peter Singer'ın Faydacı Etik Görüşü Çerçevesinde Kürtajın Değerlendirilmesi, AÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s. 65-81.

[7] Embriyo fetüs kelimesine göre gebeliğin başlangıcını ve daha erken dönemlerini ifade etmekle birlikte AİHM bu kelimeleri birbirinin yerine kullanmıştır. Bu çalışma bakımından iki kelime arasında fark bulunmadığı için alıntı yapılan kaynaklara sadık kalınarak birbiri yerine kullanılmıştır.

[8] KAYA, 2014, s. 65 ve 66.

belli bir aşamaya gelmesi de kürtajın yasaklanması için yeterli görülebilmektedir. Ancak bunda da cinsiyete göre ayırım yapılabilmektedir. Örneğin *Thomas Aquinas* Aristoteles'i takip ederek ruhun erkek bedenini 40 günde kadın bedenini ise 90 günde doldurduğu görüşüne katılmaktadır.^[9] Bu nedenle de cenin hareket kabiliyeti kazandıktan sonra ruhun bedene girmiş olduğu kabul edilmekte ve bu aşamadan sonra ceninin ahlaki statüsü değişmektedir. Tıbbi olarak da 40 günle uyumlu şekilde gebeliğin altıncı haftasından itibaren cenin hareket kabiliyeti kazanmaktadır.^[10]

Hıristiyanlıktakine benzer şekilde İslam dininde de ruhun kırkıncı günde bedene üflendiğini kabul edenler olmakla birlikte bu süreyi yüz yirmi gün olarak kabul eden İslam bilginleri de bulunmaktadır. Ancak genel olarak dört aydan sonra gebeliğe son verme cinayet olarak kabul edilmekte, dört aydan önce yapılacak kürtajlarda da bir zaruretin bulunması aranmaktadır. Kırk günden önce yapılacak kürtajı günah saymayan daha ılımlı görüşler istisnai olarak da olsa bulunmaktadır.^[11]

Kürtaj karşıtlığıyla ilgili güçlü argümanlardan birisi de fetüsün ahlaki bakımdan masum olduğu şeklindedir. Kürtajı savunmakla ilgili verilen en güçlü örneklerden biri işgal zamanı askerlerin kadınlara tecavüz etmeleri ve bunun sonucunda oluşan gebelikler verilmektedir. Ancak bu örneklerde dahi doğacak çocuklar kadın için ağır bir yük olmasına rağmen, fetüsün işlenen eylemlerde hiçbir katkısı olmadığı için masum oldukları belirtilmektedir.^[12] Tecavüz sonucu oluşan gebelikler bakımından kürtaj daha rahat savunulmakla birlikte, fetüsün tecavüzün nedeni yani faili değil sonucu olduğu düşünüldüğünde kürtaj karşıtı bu argümanın kendi içinde tutarlı olduğu belirtilebilir. Ancak bu tür bir gebeliğin kadın üzerindeki doğurabileceği olumsuz etkilerin de gözden uzak tutulmaması gerekmektedir. Bu bakımdan tecavüz, anne yaşamının veya sağlığının etkilenmesi, fetüsle ilgili deformite olması ve ensest gibi zor durumlarda ne yapılacağına ilişkin kürtaj karşıtlarının bir cevap vermesi beklenmektedir.^[13] Bu konuda başkasının sağlığını tehdit etse de bir çocuğun yaşamaya hakkı varsa bu

[9] John HALDANE/Patrick LEE 'Aquinas on Human Ensoulment Abortion and the Value of Life' Philosophy içinde S. 78/2, 2003, s. 266-267.

[10] KAYA, 2014, s. 69.

[11] Sevtap METİN, Biyo-tıp Etiği ve Hukuk, On İki Levha Yay, İstanbul 2010, s. 23-24.

[12] Jacek HOLOWKA, "Abortion", 20 JRE içinde, 2012, s. 286.

[13] Christopher KACZOR, The Ethics of Abortion: Women's Rights, Human Life, and the Question of Justice, Routledge Press, 2011, s. 177.

durumda fetüsün de yaşamaya hakkı olduğu söylenmektedir.^[14] Bu argümanın fetüsün doğmuş bir çocukla aynı haklara sahip olduğu görüşüyle de bağdaştığı^[15] ve daha önce belirtilen tecavüz ve ensest gibi diğer zor durumlara uyarılmanın mümkün olduğu belirtilebilir. Çünkü bu durumlara da fetüsün hiçbir katkısı bulunmamaktadır. Ancak bu tür bir akıl yürütmenin insan hayatının döllenmeyle başladığı varsayımına dayandığı belirtilmelidir.^[16]

Ceninin masumluluğu dışında kürtajı ceninin belli bir aşamaya geldikten sonra yasaklanması gerektiğini savunan bir görüşe göre ceninin bilinçlilik durumundan hareket edilmelidir. Bu görüşe göre bilincin başlama noktası gebeliğin sekizinci haftasındaki beynin elektriksel faaliyetlere başlaması olarak alınabilmektedir.^[17] Diğer taraftan sekiz haftayı bilinçlilik için yeterli görmeyip haz ve acıyı duyumsama gibi yetilerin de gelişmiş olması da aranabilmektedir. Bu durumda beyin aktiviteleri altıncı haftada başlamakla birlikte sinirlerle omurilik ve beyin sapındaki bağlantıların tam olarak gebeliğin otuzuncu haftasına kadar uzanabildiği de iddia edilmektedir.^[18] Dolayısıyla gebeliğin hangi noktasından sonra kürtaj yasaklanmalı sorusuna verilen yanıtlar çeşitlilik göstermektedir. Bu durum kürtajı hak olarak gören görüş çerçevesinde de benzer şekilde karşımıza çıkabilmekte, kürtajı her aşamada hak görmenin dışında belli durumlarda ve ceninin yaşından hareketle de temellendirmeler yapılabilmektedir.

1.2. Kürtajın Hak Olduğunu Savunan Görüş

Kürtajı hak olarak savunan görüşlerin çeşitli feminist düşünürler tarafından fetüsün ahlaki statüsünden bağımsız olarak ele alınabildiği görülmektedir. Bununla ilgili olarak *Judith Jarvis Thomson* kürtajı net bir şekilde hak olarak savunmakta ve görüşlerine sıkça referans yapılmaktadır. Bu nedenle kürtajın hak olduğunu savunan görüş onun düşünceleri çerçevesinde ele alınabilir. *Thomson* fetüsün döllenme anından itibaren toplumun üyesi bir kişi olduğunu, toplumdaki herhangi bir üyeyi öldürmenin ilk bakışta ahlaki açıdan yanlış olduğunu, başarılı bir kürtajla ceninin de öldürülerek bir toplum üyesinin öldürüldüğünü,

[14] Mary Anne **WARREN**, "Abortion", A Companion to Bioethics (Ed. Helga KUHSE and Peter SINGER) içinde, Blackwell Publishing, 2009, s. 142-143.

[15] Bonnie **STEINBOCK**, "Mother-Fetus Conflict", A Companion to Bioethics (Ed. Helga KUHSE and Peter SINGER) içinde, Blackwell Publishing, 2009, s. 151.

[16] **WARREN**, 2009, s. 143.

[17] Saliha **ALTIPARMAK**/Meltem **ÇİÇEKLIOĞLU**/Gülay **YILDIRIM**, 'Abortus ve Etik', Cumhuriyet Tıp Dergisi içinde, S. 31, 2009, s. 86.

[18] **KAYA**, 2014, s. 70.

dolayısıyla kürtajın ilk bakışta ahlaken yanlış olduğu şeklindeki argümanın kürtaj konusuyla alakasız olduğunu söylemektedir.^[19]

Hatta bu argüman doğru kabul edilse dahi kadının kürtaj yaptırmaya hakkı olduğunu bir örnek yoluyla açıklamaya çalışmıştır. Verdiği örnekte bir kişinin Müzik Sevenler Cemiyeti tarafından kaçırıldığını ve uyandığında kan dolaşımı bilinci yerinde olmayan ünlü bir viyolonistin dolaşım sistemine bağlandığının düşünülmesini istemektedir. Viyolonistin kanıyla sadece bu kişinin kanı uyumlu olsa ve iyileşmesi için sadece dokuz ay bağlı kalmaları gerekse bu durumda kaçırılan kişinin buna rıza göstermesi büyük bir iyilik olacaktır. Ama kadının bu iyiliği yapmaya bir mecburiyeti var mıdır?^[20] Bu noktada kadının ‘*Bu beden benim bedenim!*’ demesi de haklı görülmelidir.^[21] Çünkü Thomson’a göre yaşam hakkına sahip olmak başkasının bedenini kullanma hakkı vermemektedir.^[22] Dolayısıyla haksız ölümler hariç insanların yaşam hakkı olmasına rağmen bundan onların asla öldürülemeyeceği anlamı çıkarılmamalıdır. Bu nedenle de istenmeyen bir fetüsün ortadan kaldırılması Thomson’a göre adaletsiz değildir.^[23]

Kürtajı gebeliğin herhangi bir yerinde hak olarak görmenin yanında belli durumlarda kürtajı kadına verilen yetki anlamında hak olarak görmekten söz edilebilir. Bu durumlara gebeliğin kadın sağlığını tehdit etmesi, gebeliğin tecavüz sonucu oluşması, ceninin belli bir haftaya ulaşmamış olması, ceninin acı hissetmemesi ve ceninin sağlıklı olması gibi örnekler verilebilir. Örneğin Peter Singer, ceninin acı çekmemesine dikkat çekmiştir ve Thomson’ı kürtaja hak temelli yaklaşmasından ötürü eleştirmektedir. Çünkü Thomson’ın görüşüne göre kişi en iyi sonuçları verecek davranışları sergilemek zorunda değildir ve bu özellikle ceninin masum olduğunu söyleyen muhafazakâr görüşler karşısında kürtajı haklı göstermede yetersiz kalmaktadır.^[24]

Singer hak temelli yaklaşımı eleştirmekle birlikte gebeliğin her aşamasında kürtaja izin verilebileceğini düşünmekte, kürtaj tartışması yapılacaksa bunun 18. haftadan itibaren yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu durumda da kişilerin geleceklere dair menfaatleri ceninin hayatına üstün tutulmalıdır.

[19] Francis J. BECKWITH, ‘Thomson’s “Equal Reasonableness” Argument for Abortion Rights: A Critique’, *American Journal of Jurisprudence* içinde S. 49, 2004, s. 186.

[20] Judith Jarvis THOMSON, ‘A Defense of Abortion’, *Philosophy and Public Affairs* içinde, S. 1, C. 1, 1971, s. 48-49.

[21] THOMSON, 1971, s. 53.

[22] KAYA, 2014, s. 79.

[23] Stephen LAW, *Büyük Filozoflar* (Çev. Feza Çakır), İnkılap Yay, İstanbul 2011, s. 247.

[24] Peter SINGER, *Pratik Etik* (Çev. Nedim Çatlı), İthaki Yay, İstanbul 2015, s. 206-207.

Ayrıca bu aşamadan sonra cenin acıyı hissedebilmektedir. Bu yüzden ceninin acı çekmemesi için gerekli önlemler *Singer*'a göre mutlaka alınmalıdır.^[25] *Singer* hak temelli yaklaşımı eleştirmekle birlikte aynı sonuca ulaştığı görülmektedir. Bu yüzden hukukun verdiği yetki açısından kürtajı hak olarak gördüğünü söylemenin doğru olacağı belirtilebilir. Çünkü *Singer* kürtajın kendisini kadına yönelik şiddet olarak görmemektedir. Dolayısıyla onun görüşü hak olmayla bağdaştırılabilir niteliktedir.

Kürtajın yasaklanmasını savunan görüş gebeliğin hangi noktasından sonra yasak getirilmeli sorusuna yanıt ararken kürtajı hak olarak gören görüş hangi noktadan önce kürtaj haktır sorusuna cevap aramaktadır. Kürtajı hak olarak savunan görüşün temelinde ise sorunun kadının kendi bedeniyle sınırlı olduğu düşüncesinin yattığı iddia edilebilir. Bu durumda kürtaj yaptırmanın cenin doğmadan önce herhangi bir zamanda gebe kadının hakkı olması gerektiği *Thomson* ve *Singer* gibi düşünürler tarafından savunulmaktadır. Bunun yanında belli koşullar çerçevesinde yine kürtajın hak olması gerektiği iddia edilmektedir. Bu anlamda yukarıda sözü edilen ceninin belli bir aşamaya gelmesinden önceki aşamalar göz önüne alınarak gebe kadına kürtaj yapma hakkının belli bir haptadan önce ve/veya belli durumlarda (tecavüz sonucu oluşan gebelik, ceninin sağlıklı olması, kadın sağlığının tehdit altında olması, vb.) tanınması gerektiği savunulabilmektedir. Ancak bu iki uç görüş arasında bir yerde bulunmanın anlamlı olmadığını, sorunun eşitlik ve adaletsizlik sorunu olduğuna vurgu yapan düşünürler de bulunmaktadır. Onların düşüncelerini kürtajı gereksinim olarak gören görüş kapsamında ele almak mümkündür.

1.3. Kürtajın Gereksinim Olduğunu Savunan Görüş

Kürtajı gebeliğin sonuna kadar hak olarak algılayan görüşle gebeliğin sonuna kadar yasaklanmasını savunan görüşler dışında kalan birçok görüş bulunmaktadır. Bu görüşler tecavüz, özürülü olma gibi koşullarda hukuk tarafından kürtaj yetkisi tanınması ile belli koşullarda kürtaja yasak getirilmesini savunmaktadır ki bütün bu görüşler neticeleri itibarıyla birbiriyle örtüşmektedir. Sadece gerekçelendirmeler farklılık göstermektedir. Oysa bu tür yaklaşımlar soruna bir çözüm getirmediği için kürtajın kendine özgü koşullarını göz önüne alan ve kürtajı gereksinim olarak gören görüşten bahsetmek gerekmektedir.

Kürtajı hak olarak gören ve kürtaja karşı olan görüşe bakıldığında her ikisinde de ortak birtakım özellikler görülmektedir. Örneğin her ikisi de gebeliğin belli bir döneminde kürtaja izin verilmesi gerektiğini veya belli bir aşamadan sonra

[25] KAYA, 2014, s. 117-119.

kürtaja izin verilemeyeceğini savunabilmektedir. Bunun istisnasını gebelik boyunca kadının istediğinde kürtaj yaptırmasını hak gören görüşle gebeliği kesintisiz bir süreç olarak ele alan, belli bir noktadan sonra fetüse ahlaki statü tanımayı keyfi olarak gören ve bu yönüyle sağlam temellere dayanan muhafazakâr görüşler oluşturmaktadır.^[26] Bu görüşlerden hangisi hukuki düzenlemelerde yer alırsa alsın adaletli bir çözümün pek mümkün olmadığı söylenebilir. Yapılan sadece adaletsizliğin daha çok kadın bedenine mi külfet getireceği yoksa cenine mi getireceği şeklinde bir tartışmaya dönüşmekte ve çözümü olmayan kısır bir hal alabilmektedir. Buna örnek olarak fetüsün ahlaki statüsüne bağlı olarak kürtaja karşı olanlarla karşı olmayanların örtüşen düşünceleri verilebilir. Örneğin her iki görüş de ceninin insan potansiyeli olduğunu gerekçe göstererek kürtajı hak olarak veya yasaklanması gereken bir fiil olarak görebilmektedir.^[27]

Bahsedilen bu görüşlerden farklı olarak kürtajın ne kadar yasaklanıp ne kadar serbest bırakılması gerektiğinden ziyade neden kürtaj diye bir sorunun var olduğu sorusuna da yanıt aranmaya çalışılmaktadır. Böyle bir sorunun var olmasının temelinde özgürlük değil de iki cins arasındaki politik ve toplumsal eşitsizliğin yer aldığı iddia edilmektedir.^[28] Cinselliğin erkek tarafından veya en azından erkeklerin daha büyük oranda katılımıyla gerçekleştiği düşüncesi de bunu destekler niteliktedir.

Bu konuda *Catharine A. MacKinnon* çoğu kadının gebeliği ne istediğini ne de planladığını iddia etmektedir. Gebe kalmadan önce yaşanan cinsel ilişkinin genellikle gönüllü olduğu varsayımını eleştirmektedir.^[29] Ona göre cinselliği erkekler denetlemektedir. Bu durumda kürtaj hakkı da erkeklerin kendi aralarında cinsel ilişkinin yeniden üretilebilmesi için, cinselliğin sonuçlarını da denetleyebilmek için düzenledikleri yollardan biridir. Böylece kürtajın mümkün olmasıyla cinsel ilişkinin ulaşılabilir olma şansı da arttırılmaktadır. Bu noktada *MacKinnon* liberal devletin kendisini kısıtlayarak da olsa bedene ve yatak odasına yönelik müdahalede bulunduğunu belirtmektedir.^[30] Bu görüşe bakıldığında kürtaj kadınlara sunulan bir '*ayrıcalık*' olarak görülmektedir ve erkeklerin daha rahat cinsellik yaşamaları için kullanılan araçlardan biridir. Çünkü kürtaj sayesinde cinsellik yaşamamak için öne sürülebilecek tek geçerli

[26] KAYA, 2014, s. 71.

[27] KAYA, 2014, s. 71.

[28] Catharine MACKINNON, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, Metis Yay, İstanbul 2003, s. 218; KAYA, 2014, s. 81.

[29] MACKINNON, 2003, s. 213 ve 214.

[30] MACKINNON, 2003, s. 216 ve 217.

bahane olan gebe kalma riski de ortadan kaldırılmış olmaktadır.^[31] Diğer taraftan kürtajın yasaklanması da bu görüş çerçevesinde kadın bedeni üzerinde bir denetim olacağı için kürtajın özgürlük veya hak temelli tartışılmasının yersiz olduğu iddia edilebilir. Bu konuda hak tartışması yapmanın adaletsizliği derinleştirebileceği iddia edilmektedir. Örneğin tecavüze uğrayan bir kadının sesini duyurması ve yaşadıklarının görülmesi ‘*Ceninin yaşam hakkı mı kadının bedeni mi?*’ tartışması yüzünden engellenebilmektedir. Bu yüzden kadının çığlığını duymak ve uğranılan adaletsizliği görmek için haklar tartışmasının dışına çıkmak gerekmektedir.^[32]

Bu konuda *Uygur* anne-cenin ikileminde yapılan tartışmaların kürtajın gerisindeki adaletsizliği görmeyi engellediğini iddia etmektedir. Örneğin kadın kürtaj kararı alma sürecinde yoğun düşünsel zorluklarla karşılaşmaktadır. Ancak cenin-kadın tartışması bu adaletsizliği görmeyi engelleyebilmektedir. Bu karar alınırken kadının özgür iradesiyle hareket ettiğini söylemek ise cinsiyetçilik üzerine inşa edilmiş toplumsal koşullarda mümkün değildir. Dolayısıyla cinsiyetçi ikilemlerin yarattığı adaletsizlikleri bu şekilde çözmek de mümkün değildir.^[33] Bu tartışma yüzünden kadının yaşadıkları ise unutulmaktadır.^[34] MacKinnon’a göre kürtaj erkeğin daha rahat cinsel ilişkiye girmesi, yani çocuk olasılığını ortadan kaldırması için bir “*hak*” şeklinde sunulmaktadır.^[35] Burada kadın ise unutulmaktadır. Yüzlerin silinmesi, insanın görülmemesi ise adaletsizliği doğurmaktadır.^[36] Dolayısıyla hem *Uygur* hem de *MacKinnon* kürtaj probleminin varlığını eşitsiz toplumsal koşullara ve özellikle cinselliğin inşası bakımından toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlamaktadır. Bu noktada bu görüş açısından kürtajın bir hak veya yasak olmasından ziyade mevcut eşitsiz koşullarda başvuru olan bir yöntem ve gereksinim olduğu belirtilebilir.

Kürtajı hak olarak sunmak da yasaklamak da şiddet olarak görülecekse bu durumda kürtajın nasıl değerlendirilmesi gerektiği sorunu ortaya çıkmaktadır. Bununla ilgili her tek durumu kendi içerisinde değerlendirme gereğinden bahsedilebilir. Bununla ilgili *Ioanna Kuçuradi* kürtajı haklar bağlamında değil de

[31] MACKINNON, 2003, s. 219 ve 222.

[32] Gülriz UYGUR, Hukukta Adaletsizliği Görmek, Türkiye Felsefe Kurumu Yay, Ankara 2013, s. 48-49.

[33] Seda ORBAYYÜCEL, “*Kürtaj Tartışmalarının Görünmez Kaldığı Adaletsizliği Görmek*”, Gaile içinde, S. 410, 2017.

[34] UYGUR, 2013, s. 48.

[35] Catharine MACKINNON, *Toward a Feminist Theory of The State*, Harvard University Press, 1989, s. 188-189.

[36] UYGUR, 2013, s. 113.

etik bir sorun olması açısından ele almaktadır. Sorunun çözümü içinse her tek durumda ayrı değerlendirme yapılmalı, çünkü kadının kendi kendisiyle ilişkisinde bir etik sorundan söz edilmektedir.^[37] Kuçuradi bunu yaşama hakkıyla ilişkili olarak şöyle ifade etmektedir:

“Yaşama hakkıyla ilgisinde tartışılan konulardan biri de isteyerek çocuk düşürmektir. Oldukça eski bir tartışmadır bu. Aslında etik bir sorun olan bu sorun, karşı çıkanlarca insan haklarıyla bağlantılanıyor.

Bu konuda yine insan hakları sorusundan çok, bir etik sorunla karşı karşıyayız: bir insanın (annenin) kendi kendisiyle ilişkisinde bir sorunla. Ve bütün etik sorunlar gibi bu da, her tek durumu ayrı ayrı değerlendirmeyi gerektirir.”^[38]

Kişinin kendisiyle ilgili bir etik sorundan bahsedildiğinde artık bununla ilgili hak tartışmasına girilemeyecektir. Çünkü fetüs-kadın şeklinde iki ayrı taraf söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşım açısından kürtaj hak değildir, hatta kadına yönelik şiddet olarak görülmektedir. Aynı zamanda kürtajı yasaklamak da bu görüş bakımından kabul edilemeyecektir. Ancak mevcut politik ve toplumsal eşitsizliklerden ötürü kürtajın bir gereksinim olduğu söylenebilecektir. Çünkü *Adrienne Rich*'in belirttiği gibi kadınların cinsel ilişkiye kendi arzularıyla girdiği, gebelikten yeterince korunmanın gerçek bir öncelik olduğu bir toplumda ‘*kürtaj sorunu*’ diye bir sorun da olmayacaktır.^[39] Mevcut durumda kürtaj gereksinimi kullanıp kullanmamanın sonucuyla ise kendisiyle ilişkisinde aldığı karar nedeniyle kadın yüzleşecektir. Bu yüzleşme ise haklar bağlamında değil etik kapsamda ortaya çıkacaktır.

Kürtajı gereksinim olarak gören görüş bakımından tartışılması gereken cinsler arası toplumsal ve politik eşitsizliklerdir. Bu noktada AİHM'nin kürtajla ilgili verdiği kararlarda nasıl bir tutum izlediği önemlidir. Çünkü ulusal hukuk çerçevesinde ihlal edilen insan haklarıyla kürtaj yasağı arasında ilgi kurmak mümkündür. AİHM'nin bu konuda nasıl bir yol izlediğine daha detaylı bakılabilir. Böylece ‘*AİHM için kürtaj hak mıdır, yasaklanmalı mıdır, gereksinim midir?*’ sorusu cevaplanabilir.

[37] İoanna **KUÇURADİ**, “*Yaşama Hakkı ve Yirmi Birinci Yüzyılda Bazı Gerekirdikleri*”, İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları (İoanna **KUÇURADİ**) içinde, Türkiye Felsefe Kurumu Yay, Ankara 2011, s. 122.

[38] **KUÇURADİ**, 2011, s. 122.

[39] **MACKINNON**, 2003, s. 213.

2. AİHM'nin Kürtajla İlgili Kararları ve Gereççeleri

Avrupa'da birçok ülke gebeliğin ilk üç ayında kürtaja izin vermektedir. İkinci üç ayda kürtaj yapılması ise kadın sağlığının tehlikede olması gibi gereççelerin varlığına bağlanmıştır.^[40] İrlanda, Malta ve Andorra gibi birkaç ülkede ise kadın hayatının risk altında olması gibi istisnalar dışında kürtaj yaptırmak hapis cezasını bile gerektirebilmektedir.^[41] Kürtaj AİHS'de yer almamakla birlikte AİHM'e kürtajla ilişkili olarak özellikle ceninin yaşam hakkı ve kürtaj yasağından kaynaklı uğranılan zararlar ilgili olarak çeşitli başvurular yapılmıştır. Mahkeme ise bu konuyu genel olarak kadının sağlığı ve özel yaşamı kapsamında ele almıştır.^[42] Zorunlu kürtaj ve embriyoların korunmaması gereççeleriyle de yaşam hakkı kapsamında mahkemeye başvurular yapılmıştır. Bu nedenle çeşitli hak ihlalleri bağlamında mahkemeye yapılan başvurulardan ve mahkeme tarafından yürütülen tartışmalardan 'yaşam hakkı'^[43] ve 'özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı'^[44] kapsamında bahsedilebilir.

[40] <http://abortion-clinics.eu/abortion-europe/> (Erişim Tarihi: 24.03.2018).

[41] <http://abortion-clinics.eu/abortion-europe/abortion-prohibited/> (Erişim Tarihi: 24.03.2018).

[42] Gökhan **ALBAYRAK**/Didem **ÖZDEMİR**, 'Fetüs v. Kadın Hakları İnsan Hakları ve Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Kürtaj Sorunu' Güncel Hukuk Dergisi içinde, S. 7-103, 2012, s. 46.

[43] Yaşam Hakkı AİHS 2. maddede "1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez. 2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz: a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması; b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme; c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması" şeklindedir. Ayrıca 13 Numaralı Protokolle cezanın infazı amacıyla da olsa ölüm cezasının verilmeyeceği belirtilmiştir.

[44] Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı AİHS 8. Maddede "1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. 2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir." şeklinde ifade edilmiştir.

2.1. Yaşam Hakkı Bakımından

Embriyonun veya fetüsün yaşam hakkının ihlali gerekçesiyle AİHM'e yapılan başvurular yapılmış ve mahkeme hiçbir kararında yaşam hakkının ihlal edildiğine hükmetmemiştir. Mahkemeye yapılan başvurularda yaşam hakkı dışında embriyo için mülkiyet hakkının ihlali gerekçesiyle de başvuru yapılmıştır. *Parrillo/İtalya* davasında başvuru ve partneri *in vitro fertilisation* (IVF) tedavisiyle hastanede embriyo oluşturulmasını talep etmiş ancak embriyolar oluşturulduktan sonra başvuranın partneri ölmüştür. Bu nedenle başvuru çocuk yapmaktan vazgeçip hastanede tutulan embriyoların bilimsel araştırmalarda kullanılması için bağış yapmak istemiştir. Ancak embriyoların araştırma amaçlı kullanımı İtalyan yasalarına göre suç teşkil etmektedir.^[45] AİHM, kararında embriyoların mülkiyet hakkı kapsamında ele alınamayacağını, çünkü sözleşme bakımından embriyoların ekonomik ve maddi değere konu olamayacağını belirtmiştir. Aynı zamanda yaşam hakkı bakımından da embriyoların yaşam hakkından söz edilemeyeceği ifade edilmiştir.^[46] Dolayısıyla bu davada yaşam hakkı bakımından embriyolar değerlendirme konusu dahi yapılmamıştır. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlal bakımından da başvuru iddiası olmuş ve mahkeme bu iddiayı kabul edilebilir bulmuştur. Mahkemenin yaptığı değerlendirmeye bir sonraki başlıkta yer verilecektir. Ancak mahkemenin kadın bedeni söz konusu değilken salt embriyoları yönelik tutumunun onların mal mülk olamayacağı ve aynı zamanda yaşam haklarından da söz edilemeyeceği yönünde olduğunu belirtmek gerekir.

Kadın bedeni söz konusu olduğunda, yani tüpteki bir organizmadan değil de kadın bedeni içerisindeki bir organizmadan bahsedildiğinde mahkemenin embriyo veya fetüsün yaşam hakkı iddialarında nasıl bir tutum izlediğine ayrıca bakılabilir. *Vo/Fransa* davası bu durumun örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dava konusu olayda başvuru *Vo* gebeliğinin altıncı ayında hastaneye gitmiştir. Hastanede isim karışıklığı nedeniyle tedavi amaçlı kürtaj yaptırmak zorunda kalmıştır. Bu sebeple de çocuğun kasıtsız öldürülmesi gerekçesiyle ceza davası açılması talep edilmiştir.^[47] Dava sonucunda AİHM idare mahkemelerinin söz konusu eylemin tazmini için başvuran bakımından mümkün ve etkili olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden ceza davasına gerek olmadığı ifade edilmiştir. Ancak yine de yaşam hakkını hüküm altına alan 2. maddenin bu olay bakımından kabul edilebilir olduğu belirtilmiştir. Fakat bu olayda yaşam hakkının ihlalinin söz konusu olmadığı sonucuna oy çokluğuyla

[45] Case of Parrillo v. Italy, Application no. 46470/11, 27.08.2015, par. 12-16.

[46] Case of Parrillo v. Italy, Application no. 46470/11, 27.08.2015, par. 214-216.

[47] Case of Vo v. France, Application no. 53924/00, 08.07.2004, par. 10-14.

ulaşmıştır.^[48] Doğmamış çocuğun yaşam hakkının 2. madde kapsamında olup olmadığı sorusunu yanıtlamanın ise mevcut durumda mümkün olmadığı belirtilmiştir.^[49]

Vo/Fransa davasında yaşam hakkı *Parrillo/ İtalya* davasının aksine fetüs bakımından tartışma konusu yapılmıştır. Bunun nedeninin kadın bedeninin ve üçüncü kişinin (doktorun) olaya dâhil olması olduğu iddia edilebilir. Çünkü muhalefet şerhlerinden ilkinde dava yargıçlarından *Ress* 'çocuğunu kaybeden bir annenin' söz konusu olduğunu ve bunun maddi veya manevi tazminatla giderilemeyeceği belirtilmiştir. Bu konuda ceza hukukunun birincil tazmin edici hukukun ikincil konumda olduğunu iddia etmiştir. Doğmamış çocuğun yaşam hakkının ihlal edildiğini ve benzer olayların önüne geçmek bakımından idari değil cezai bir yaptırımın etkili olabileceğini ifade etmiştir.^[50] Yaşamın döllenmeyle başladığının da hukukçular tarafından yorum yoluyla kabul edildiği, kadın ve fetüsün iki ayrı '*insan (human being)*' olarak korunması gerektiği, genetik manipülasyonlarla kontrolsüz embriyo üretiminin de bir tehlike olduğu göz önünde bulundurularak '*insan yaşamı*' kavramının günümüz koşulları göz önünde bulundurularak geniş yorumlanıp 2. maddenin doğum öncesi yaşamı da kapsamaya gerektiğinden hareketle yaşam hakkının bu olayda ihlal edildiğini belirtmiştir.^[51]

Diğer muhalefet şerhinde de benzer şekilde AİHS'nin günümüz koşullarına göre yorumlanması gerektiği, genetik manipülasyonlarla insan onurunu baltalayacak risklerin farkında olunması gerektiği ifade edilmiş, somut olaydaki fetüsün mevcut bilimsel gelişmişlik seviyesinde nerdeyse kadından ayrı olarak yaşayabilecek durumda olduğunun gözden kaçırılmaması gerektiği ve artık annesinden ayrı bir varlık olduğu savunulmuştur. Ayrıca *İnsan Hakları ve Biyo-tıp Sözleşmesi*'nin de insan onurunu korumak maksadıyla imzaya açıldığı ve doğumdan önceyi de kapsayan bir yapıda olduğu belirtilerek sözleşmenin 2. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.^[52]

İki davadaki argümanlardan hareketle fetüsün yaşı, kadın bedeninin, kadın iradesinin yönünün ve üçüncü kişinin olaya dâhil olmasının fetüsün yaşam

[48] Case of *Vo v. France*, Application no. 53924/00, 08.07.2004, par. 94-95.

[49] Case of *Vo v. France*, Application no. 53924/00, 08.07.2004, par. 85.

[50] Case of *Vo v. France*, Application no. 53924/00, Dissenting Opinion of Judge *Ress*, 08.07.2004, par. 1-2.

[51] Case of *Vo v. France*, Application no. 53924/00, Dissenting Opinion of Judge *Ress*, 08.07.2004, par. 4-5, 9.

[52] Case of *Vo v. France*, Application no. 53924/00, Dissenting Opinion of Judge *Mularoni* Joined by Judge *Straznicka*, 08.07.2004.

hakkını koruma bakımından önem arz ettiği söylenebilir. Çünkü *Parrillo/İtalya* davasında tartışma konusu dahi yapılmayan embriyo, bu davada tartışma konusu yapılmıştır. Muhalefet şerhleri de *Vo/Fransa* davasında 2. maddenin ihlal edildiği yönündedir. Bu konuda yargıçlardan Ress mevcut davanın gebeliğin iradi olarak sonlandırılması anlamındaki kürtajla bir ilgisinin olmadığını, çünkü annenin iradesine karşı, anne-çocuk ilişkisi dışında bir müdahalenin söz konusu olduğunu söylemiştir.^[53] Oysa kürtaj konusuna gelindiğinde ise mahkemenin değerlendirmelerini 8. madde kapsamında yaptığı görülmektedir.

2.2. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı Bakımından

Bu hakkın ihlal edildiği *Parrillo/İtalya* davasında kadın bedeni dışındaki embriyoların kadının istediği şekilde (bilimsel araştırmalarda) kullanması engellendiği için iddia edilmişti. Mahkeme de *Parrillo/İtalya* davasında 8. maddenin bu olaya uygulanabileceğini ancak 8. madde kapsamında bir ihlal olmadığına karar vermiştir. Çünkü bu olay bakımından üye devletlerden birkaçının bilimsel araştırma için embriyo kullanımına izin vermesine rağmen devletin geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu belirtilmiş ve embriyoları bilimsel araştırmada kullanılma talebinin reddi başvuruçunun varlığına ve kimliğine yönelik önemli bir husus olarak görülmemiştir.^[54] Dolayısıyla bu davadan hareketle kadının kendi bedeni dışındaki embriyoların kaderini tayin etmesi mahkeme tarafından bir anlamda yasaklanmıştır. Aynı tutumun 8. madde bakımından kadın bedeni söz konusu olduğunda sürdürülüp sürdürülmediğine *A,B,C/İrlanda* davasından hareketle ulaşılabilir.

A,B,C/İrlanda davasında *A* partnerinin kısır olduğunu zannederek istemeden gebe kaldığını ifade etmiştir. Alkolik olduğu için dört çocuğunun da koruma altına alındığı, ilk dört gebeliği süresince depresyonda olduğu ve beşincide de depresyonla savaşmakta olduğu belirtilmiştir. İrlanda'da kürtaj şartları gerçekleşmediği için İngiltere'ye gitmek zorunda kalmıştır. Kürtajı üç hafta ertelenmiş, İrlanda'ya döndüğünde tüm hafta boyunca baş dönmesi, ağrısı, kanaması ve en az 650 Euro'luk masrafı olmuştur. Başvuru yapıldığı tarihte *A* yeniden hamile kalmış ve depresyonla uğraşmaktadır.^[55] Diğer başvuranlardan *B* de ertesi gün hapı almasına rağmen istemeden gebe kalmış, benzer şekilde İngiltere'ye gitmek zorunda kalmıştır. Döndüğünde geçici kanaması olmuş ülkesinde kürtaj

[53] Case of *Vo v. France*, Application no. 53924/00, Dissenting Opinion of Judge Ress, 08.07.2004, par. 7.

[54] Case of *Parrillo v. Italy*, Application no. 46470/11, 27.08.2015, par. 159, 174-177

[55] Case of *A,B and C v. Ireland*, Application no. 25579/05, 16.12.2010, par. 13-17.

yasal olmadığı için tekrar İngiltere'ye gitmesi gerekmiştir.^[56] *A* ve *B* ülkelerinde cenini korumaya yönelik düzenlemenin yapıldığını ancak kürtajın yasal olduğu ülkelerle İrlanda'nın kürtaj oranının denk olduğunu belirtmiş söz konusu yasağın amaca hizmet etmediğini iddia etmişlerdir. Ayrıca bu konuda kullanılan araçların orantısız olduğunu söylemişler ve kürtaja yapılan sınırlamaları eleştirmişlerdir. Devletin doğum öncesi hayatı korumasının mutlak olmadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle de söz konusu kısıtlamaların fiziki bütünlüklerine, özel hayat ve aile hayatlarına zarar verdiğini belirtip bunun 8. maddeyi ihlal kapsamında değerlendirilmesini talep etmişlerdir.^[57] AİHM her iki başvuru için de ihlal olmadığına karar vermiştir. Kürtaj konusunda çocuğun yaşam hakkı için uygulanan korumanın ülkenin takdir yetkisini aşmadığını, itiraz edilenin aslında devletin takdir etme konusundaki tercihi olduğunu, ancak başvuruçunun başka ülkede tedavi alabildiği gerekçe olarak gösterilmiştir.^[58]

Üçüncü başvuruç *C* de diğer iki başvuruç gibi istemeden hamile kaldığını, bunu öğrenir öğrenmez doktora gittiğini, ancak mevzuatın caydırıcı niteliğinden dolayı yeterli bilgi alamadığını ve kürtaj için sekizinci haftayı beklemek zorunda kaldığını, İrlanda'ya döndükten sonra ise uzun süren kanamalar ve enfeksiyon gibi sorunlar yaşadığını belirtmiştir.^[59] *C* diğer iki başvuruçunun iddialarına ek olarak gebeliğinin hayatını tehdit ettiğini belirtmiştir. Ancak ülkede kürtaj yapma hakkını göstermeye yarayan herhangi yasal mevzuatın olmadığını ve bu yüzden İngiltere'ye gitmek zorunda kaldığını ifade etmiş, mevzuatta kürtaj için aranan '*gerçek ve ciddi bir risk*' kavramının muğlak olduğunu ve bunun da doktorlar üzerinde caydırıcı nitelikte olduğunu belirtmiştir. Çünkü bu risk doktorlar tarafından yanlış takdir edilirse doktorların sonradan uğrayacakları cezai yaptırımlar bulunmaktadır. Bu durum da doktorların kürtaj yapması konusunda caydırıcılık arz etmektedir.^[60] AİHM *C*'nin 8. madde kapsamında hak ihlaline uğradığı sonucuna ulaşmıştır.^[61] Ancak kürtaj yasağının kendisi ihlal gerekçesi olarak gösterilmemiştir. Başvuruçunun İrlanda yasaları kapsamında kürtaj olması gerektiğini ispatlamak için etkili ve ulaşılabilir bir prosedür yokluğu iddiasını haklı bularak ihlal kararı vermiştir.^[62]

[56] Case of A,B and C v. Ireland, Application no. 25579/05, 16.12.2010, par. 18-21.

[57] Case of A,B and C v. Ireland, Application no. 25579/05, 16.12.2010, par. 168, 170-172.

[58] Case of A,B and C v. Ireland, Application no. 25579/05, 16.12.2010, par. 240-242.

[59] Case of A,B and C v. Ireland, Application no. 25579/05, 16.12.2010, par. 22-26.

[60] Case of A,B and C v. Ireland, Application no. 25579/05, 16.12.2010, par. 177-179.

[61] Case of A,B and C v. Ireland, Application no. 25579/05, 16.12.2010, par. 268.

[62] Case of A,B and C v. Ireland, Application no. 25579/05, 16.12.2010, par. 267.

A, B, C/İrlanda kararı AİHM'nin kürtaj konusundaki temel tutumunu yansıtmakla birlikte *Parrillo/İtalya* ve *Vo/Fransa* davalarıyla birlikte bir değerlendirme yapılabilir. Böylece AİHM'nin cenin ve kadın arasında nerede durduğu, bu şekilde iki nokta arasında durmanın '*Kürtaj hak mıdır, yasaklanmalı mıdır, gereksinim midir*' sorusunun cevabı açısından nereye denk düştüğü ve bu durumun toplumsal cinsiyet eşitliği yönünden ne anlama geleceğini ortaya koymak mümkün olur.

3. Kürtajla İlgili Kararların Ceninin Yaşam Hakkı, Toplumsal Cinsiyet ve Etkililik Açısından Değerlendirilmesi

AİHM'in verdiği kararlara bakıldığında kürtajı nereye konumlandığı sorusu karşımıza çıkmaktadır. '*AİHM'e göre kürtaj hak mıdır, yasaklanmalı mıdır yoksa eşitsizlikten kaynaklı bir gereksinim midir?*' sorularının cevabı ancak yorum yoluyla çıkarılabilir. Bu noktada mahkemenin kürtajı ne ölçüde savunduğu veya kürtaja karşı durduğu sorusuna bakılabilir. Bunun içinse öncelikle kürtaj yasağını savunan ve kürtajı hak olarak gören iki görüşün ceninin yaşam hakkı olup olmadığı tartışmalarına yönelik mahkemenin nasıl bir tutum izlediğine bakılmalıdır. Çünkü buna verilen cevap kürtaja yönelik tutumun temelini ortaya koymaya yardım edecektir. Bunun ardından kadına yönelik şiddet ve cinsler arası ayrımcılık konularına kürtaj bağlamında ne kadar yer verildiği kürtaj konusundaki toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığı ve bu bağlamdaki etkili olma iradesi çerçevesinde değerlendirilebilir.

3.1. AİHM Ceninin Yaşam Hakkı Konusundaki Genel Yaklaşımı

Kürtaj yasağına bakıldığında temelde ceninin yaşam hakkının savunulduğu görülmektedir. Kadının bedenine yapılan müdahale de ceninin yaşaması için yapılmaktadır. Bu iddianın yerindeliği bu yazının tartışma konusu olmamakla birlikte AİHM'nin ceninin yaşam hakkı bakımından nerede durduğunu belirlemek gerekmektedir. Çünkü bu konuda nerede durduğu kürtaj konusunda nerede durduğunun temelini oluşturacaktır.

Parrillo/İtalya davasına bakıldığında bu kararlar kadının embriyo üzerindeki mutlak kontrolünün kaldırıldığı iddia edilmektedir.^[63] Çünkü embriyolar mülk konusu olarak değerlendirilmemiştir. Ancak diğer taraftan yaşam haklarından

[63] Palmer E. HURST/ Christina A. HURST, '*Baby Steps: The European Court Of Human Rights Moves Closer to Protecting the Unborn in Parrillo v. Italy*' Journal of Global Justice and Public Policy içinde, S. 2/155, 2015, s. 156.

da söz edilemeyeceği net olarak belirtilmiştir.^[64] Dolayısıyla *Parrillo/İtalya* davası bakımından bu iddia yerinde değildir. Bu tür bir iddia *Vo/Fransa* davasındaki argümanlar kapsamında ise tartışılabilir. Çünkü *Vo/Fransa* davasının muhalefet şerhlerinde embriyo kelimesi yerine 'çocuk' ve 'anne-çocuk ilişkisi' gibi kelimeler geçmekte ve yaşam hakkı geniş yorumlanarak ceninin yaşam hakkının ihlal edildiği belirtilmektedir. *Parrillo/İtalya* davasındaki aksine yaşam hakkının tartışılabilir olduğu ise kabul edilmiştir.^[65] Burada anne karnı dışındaki embriyonun yaşam hakkı gibi bir hakkın tartışılmayacağı ifade edilirken, anne karnındaki embriyo için bunun tartışıldığı, hatta ceninin yaşam hakkının ihlal edilmediğine oybirliğiyle değil oyçokluğuyla karar verildiği görülmektedir. Burada AİHM'nin ceninin yaşam hakkı konusunda çelişkili davrandığı görülmektedir. Çünkü bir olayda tartışma konusu yapmadığını diğerinde tartışmış, hatta muhalefet şerhleri düşülmüştür. Her iki olayın kendi içinde farklı dinamikleri olduğu ileri sürülerek çelişkili davranmadığı iddia edilebilir. Bu iddiayı temellendirmek için *Parrillo/İtalya* davasında kadının embriyoları bilimsel amaçlı kullanmak istediği, *Vo/Fransa* davasında ise kadının kasıtsız öldürülen embriyo için başvuruda bulunduğu söylenebilir. Ancak bu temellendirme doğru olmaz, çünkü mahkeme kadının iradesini göz önüne almamaktadır. Örneğin *Evans/Birleşik Krallık* kararında kadının çocuk sahibi olmasını sağlayacak tek olanağı daha önce tüp bebek yöntemiyle oluşturulan embriyolar olmasına rağmen erkek daha sonradan rızasını çektiği için embriyoların yaşam hakkının ihlal edildiğine yönelik yapılan başvuru reddedilmiştir. Doğumdan önce yaşam hakkından bahsedilip bahsedilemeyeceğinin ülkelerin takdirine kaldığı ise *Vo/Fransa* davasına atıf yapılarak belirtilmiştir.^[66] Buradan da kadın iradesinin cenini yaşatmaya veya öldürmeye yönelik olmasının mahkemece bir fark yaratmadığı çıkarılabilir. Mahkeme için fark edenin ancak dölleme metodu olduğu söylenebilir. Çünkü IVF yöntemiyle elde edilen embriyoların söz konusu olduğu *Parrillo/İtalya* ve *Evans/Birleşik Krallık* davalarında 2. maddenin ihlali iddiasının kabul edilebilir olmadığı sonucuna varılırken, *Vo/Fransa* davasında cinsel ilişkiyle elde edilen anne karnındaki ceninin yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası kabul edilebilir görülmüş, hatta ihlal olduğunu savunan yargıçlar olmuştur.

AİHM'nin ceninin yaşam hakkı konusunu kürtaj konusundan bağımsız ele aldığına ülkelerin takdirine bıraktığına yukarıda bahsedilen davalardan hareketle ulaşılabılır. Kürtaj yasağının temelinde de ceninin yaşam hakkı olduğu

[64] Case of *Parrillo v. Italy*, Application no. 46470/11, 27.08.2015, par. 214-216.

[65] Case of *Vo v. France*, Application no. 53924/00, 08.07.2004, par. 94-95; Case of *Vo v. France*, Application no. 53924/00, Dissenting Opinion of Judge Ress, 08.07.2004, par. 4, 9; Dissenting Opinion of Judge Mularoni Joined by Judge Straznicka, 08.07.2004.

[66] Case of *Evans v. The United Kingdom*, Application no. 6339/05, 10.04.2007, par. 54-56.

iddiası yer aldığına göre kadının gebeliği sonlandırmaya yönelik iradesinin yine devletlerin takdirine bıraktığı iddia edilebilir. Bu iddianın doğru olduğuna ise *A, B, C/İrlanda* davasından ulaşılmak mümkündür. Çünkü bu davada başvuruculardan *A* ve *B*'nin kürtaj yasağına yönelik yaptıkları başvuru reddedilmiş, *C*'nin ihlal iddiası ise yasağın kendisinden dolayı değil kürtaj yapmaya olanak veren yasal düzenlemenin eksik bırakılması nedeniyle kabul edilmiştir. Dolayısıyla ulusal yargının iradesi ne yöndeysen AİHM de o yönde hareket etmiştir. Söz konusu devlet hak olarak görüyorsa buna bir şey demediği gibi kürtajı yasaklıyorsa yine bir şey dememektedir. O halde '*Kürtaj hak mıdır, yasaklanmalı mıdır, gereksinim midir?*' sorusunun AİHM tarafından hak ve yasak ikiliği üzerinden cevaplandırıldığı ve söz konusu devlet hangi noktadaysa o noktada durulduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu durumda AİHM'nin kürtaj konusunda ulusal yargılar üstünde etkili olma iradesinin olmadığını söylemek mümkündür. Hatta etkili olmamak adına ulusal takdir marjına sığınarak mahkemenin elinden geleni yaptığı iddia edilebilir. Bunun nedeni olarak ise eşitlik temelli yaklaşmama, yani kadın-erkek arasındaki toplumsal eşitsizlikleri görmezden gelme tutumu, üzerinde durulması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2. Eşitlik Temelli Yaklaşmamanın Etkililik İradesi ve Toplumsal Cinsiyetle İlişkisi

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın-erkek ilişkileri, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve bunlara ilişkin toplumsal güç ilişkileri gibi birçok kavramı içerebilmektedir. Ancak bu çalışmada toplumsal cinsiyet, toplumsal olarak oluşturulma, kadın-erkek güç ilişkileri ve kadına yönelik ayrımcılık^[67] bağlamında konuyla ilişkisi bakımından nispeten dar anlamıyla ele alınmaktadır. Dolayısıyla kadına sırf kadın olmasından ötürü bir ayrımcılığa uğrayıp uğramadığının AİHM tarafından nasıl değerlendirildiği bahsi geçen üç karar çerçevesinde incelenebilir.

AİHM'nin verdiği kararlardan hareketle fetüs ve kadının hakları üzerinde bir denge sağlamaya yönelik tartışmaların yoğunluk kazandığı kadının kendi bedeni üzerinde karar verme hakkının ise fetüsün yaşam hakkıyla sınındığı iddia edilebilmektedir.^[68] Ancak bu tür bir yaklaşımın AİHM tarafından benimsendiğini söylemek doğru olmaz. Çünkü AİHM kürtaj konusunu ve fetüsün yaşam hakkı konusunu ulusal takdire bırakmaktadır. Yani bir devlet kürtajı hak olarak tanıdığına veya cenin öldürüldüğünde ne yapılacağı konusunda yukarıda bahsi geçen kararlarda olduğu gibi ulusal düzenlemeleri onaylar nitelikte hareket

[67] Gülriz UYGUR, '*Toplumsal Cinsiyet ve Adalet: Hukuk Adaletsizdir*' Ankara Barosu Dergisi içinde, S. 4, 2015, s. 123.

[68] ALBAYRAK/ÖZDEMİR, 2012, s. 46.

etmektedir. Dolayısıyla AİHM ceninin yaşam hakkı ile kadının kendi bedeni üzerinde tasarrufta bulunması arasında bir denge sağlamaya çalışmamaktadır. Fakat ulusal hukukların kurduğu denge kadının da lehine olsa ceninin de lehine olsa buna uygun davranılmaktadır. Bunu 'başarabilmek' içinse bazen kendi kararlarını verebilen özerk birey anlayışından hareket ettiği, *A, B, C/İrlanda* örneğinde olduğu gibi kürtajın yasaklandığı durumlarda ise kadının kendisiyle ilişkisine müdahaleyi hak ihlali olarak görmediği söylenebilir. Bu durum da AİHM'nin kürtaj konusunda etkili olmamaktan ziyade etkili olma iradesinin dahi olmadığını kanıtlar niteliktedir.

AİHM'nin etkili olma iradesinden kaçınmak için '*Kürtaj hak mıdır yasaklanmalı mıdır?*' tartışmasının dışına çıkmadığı iddia edilebilir. Çünkü kürtajla ilgili kararlarında kürtaj diye bir konunun varlık nedeni olarak toplumsal ve politik eşitsizliklerden söz edilmemiştir. Elbette mahkemeden yapısal denebilecek bir sorunu çözmesi beklenemez, ancak mevcut eşitsizlik koşullarında -ki bu koşullar kendini cinsel, tıbbi, politik, sosyal ve eğitim gibi birçok alanda göstermekte- bir şeyler yapması beklenebilir. Yapılabilecek şey de kadının sırf kadın olmasından ötürü hak ihlaline uğramaması yönünde irade göstermektir. Doğurganlık sırf kadına özgü bir özellik olduğuna göre -toplumsal koşullar dikkate alınmadığında ise kadınla erkek arasındaki tek temel fark doğurganlık olarak kabul edilebilmektedir- kadının sırf bu özelliğinden ötürü şiddete uğraması açıkça ayrımcılık anlamına gelecektir. Bunun en bariz örneklerinden biri ise kürtaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kadın eşitsiz şartlarda cinsellik yaşamakta ve istenmeyen gebeliklere maruz kalabilmektedir. Cinsel açıdan eril iktidar toplumsal cinsiyet bağlamında erkeğin istekleri doğrultusunda biçimlenmektedir. Kadın özellikle eril arzuların tahrik edilmesi ve tatmininin sağlanması bağlamında tanımlanmaktadır.^[69] Bunun sonucunda kalınan istenmeyen gebeliklerde de *A, B, C/İrlanda* davasında olduğu gibi kürtaj yasağı kabul edilmekte, kürtajın hak olduğu durumlarda da kürtajın kendisi şiddet olarak kadına dönmektedir. Çünkü *MacKinnon*'ın ifade ettiği gibi kürtaj taraftarları da karşıtları da sanki kadın cinselliğini denetliyormuş gibi bir varsayımı paylaşmaktadırlar. Oysa cinselliğe iki tarafın eşit katılımıyla karar verilmemektedir.^[70] Kürtaj bu durumda erkeklerin kadınlarla cinsel ilişkiyi cinsel ilişkide bulunduğu koşullarda yaşama sözü vermektedir.^[71]

O halde kürtaj şiddettir ve toplumsal olarak oluşturulmuş eşitsizliklerden kaynaklı kadına kadın olmasından ötürü uygulanan ve özgür olmayan bir

[69] MACKINNON, 2003, s. 154.

[70] MACKINNON, 2003, s. 213-214.

[71] MACKINNON, 2003, s. 219.

cinsellikten kaynaklı bir şiddettir. Çünkü kürtaj kadınlar için acı dolu, sar-sıcı, bazen yasadı, tehlikeli ve yaşamı tehdit edici bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna rağmen romantizm ve cinsel ritim uğruna kürtaj, önceden korunmaktan daha az maliyetli gibi geliyorsa bu durumda cinselliğin özgür-lüğünden de bahsedilemez. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği koşullarında oluşan gebelikse tartışılmazken, tartışılan konu gebelikten sonrası olmaktadır.^[72] *Kürtaj hak mıdır yasaklanmalı mıdır?* ikileminden kurtulamamanın nedeni de budur. Devletlerin bu konuda hangi noktada olduğu ise yukarıda da belirtildiği gibi kürtajın tüm gebelik süresini kapsayan bir hak olmasıyla tüm gebelik boyunca yasaklanması gerektiği noktaları arasında bir yerde bulunmaktadır. AİHM'nin tutumu da bu konuda özellikle etkisiz kalma şeklindedir. Çünkü gebelik öncesi eşitsiz koşullar mahkemece tartışılmamaktadır. Bir tartışma yapılacaksa bunun ne şekilde olabileceğine sonuç kısmında yer verilmiştir.

[72] MACKINNON, 2003, s. 214-215.

SONUÇ

AİHM'nin kürtaj konusunu ulusal takdire bıraktığı görülmektedir. Bu konuda devletler üzerinde etkili olmak istemediği, hatta etkili olma iradesini dahi göstermediği söylenebilir. Özellikle gebelik öncesi eşitsiz şartları göz önünde bulundurmadan karar vermesinden ise bu sonuç çıkarılabilir. Gebelik öncesi eşitsiz koşulları tartışmanın kürtajın yasaklanmasının veya hak olarak tanınmasının kadına yönelik şiddetle sonuçlandığı ekseninde yapılabileceği belirtilebilir. Hatta yasaklandığı durumlarda birçok kadının hayatını kaybettiğinden hareketle tartışma yürütmek mümkündür. Kürtajın kendisinin şiddet olduğu göz önünde bulundurulduğunda ise sağlıklı kürtaja erişimin yasaklanmasının yaşam hakkını dahi ortadan kaldıracak sonuçlara yol açtığı belirtilmelidir. Bu durumda şiddete maruz kalmaya 'rıza' göstermenin hak olamayacağı kabul edilirse kürtajın kendisi hak olarak değerlendirilemeyecektir. Ancak kürtaja erişimin yasaklanmasının hak ihlallerine yol açtığı açıkken bu konunun ulusal takdire bırakılması eleştirilebilecektir. Bu durumda kürtaj hak ihlallerini önlemek veya azaltmak bakımından bir araç veya yöntem olarak değerlendirilmelidir. Böylece şiddete uğramanın kendisine hak demekten kaçınılabilecek, kadının yaşam hakkı gibi daha büyük hak ihlallerinin önüne geçilmesi de daha mümkün olabilecektir.

Kürtajın etik, dini ve ahlaki bakımlardan çok farklı şekillerde ele alındığı doğrudur ve bu görüşler kabul edilir olsun veya olmasın bir adaletsizliği dile getirmeye çalışmaktadırlar. Ceninin mutlak yaşam hakkı olduğunu söyleyen veya kadının kendi bedeni üzerinde istediği gibi tasarruf edebileceği kapsamına cenini de sokan uç görüşler dâhil iki nokta arasındaki bütün görüşler bir '*tarafın*' adaletsizliğe uğramaması uğruna bu düşüncelerini dile getirmektedirler. Ancak her bir görüşün kendi haklı nedenlerinin olması kürtaj konusunu devletlerin takdirine bırakmasını gerektirmemektedir. Çünkü söz konusu görüşler kürtajı hak olarak da görse kürtajın yasaklanmasını da savunsa kürtajda bir ikilem söz konusu olduğu için adaletsizliği ortadan kaldıracak bir tutum mümkün görünmemektedir. Ancak bu durum adaletsizliği görmeyi engellememelidir. Bunun için de toplumsal cinsiyet eşitsizliğini destekleyen veya sürdüren önyargı ve klişe gibi bütün engellerin farkında olarak hukukun uygulanması gerekmektedir.^[73] Ancak kürtaj yasağının kadınların ölümüne neden olduğu çok açıkken AİHM'nin konuyu ulusal takdire bırakması ancak kadına karşı ayrımcı ve cinsiyetçi uygulamaları görmezden gelmesiyle açıklanabilir. Kürtaj yasak olduğunda kadın bunu canıyla ödeyebilmektedir. Hak olarak tanındığında ise erkeklerin daha rahat cinsel yaşamalarına hizmet ettiği için bu kez kürtajın

[73] UYGUR, 2015, s. 131-132.

kendisi şiddet olarak kadına dönmektedir. Bu da kadına hak olarak sunulunun kadına müstahak olacak şekilde sonuçlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu durum kürtajın bir ikilem olduğunu da göstermektedir.

Kürtaj hak veya yasak her iki ihtimalde de kadının aleyhine ise AİHM'nin kararları neden eleştirilsin sorusu sorulabilir. Bu soruya hukuk uygulayıcılarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı adaletsizliği en aza indirmek için bağlama bağlı hareket etmeleri gerektiğiyle cevap verilebilir.^[74] Kürtaj konusundaki bağlam kadınların en az şiddete uğraması ve ceninin salt kadın bedeninin bir parçası olarak görülmemesi gerektiği eksenindedir. Kürtajın yasakken de yapıldığı AİHM kararlarının kendisinde de görülmektedir. O halde hak ve yasak ikileminden çıkılarak kürtajın bir gereksinim olarak değerlendirilip, bu konuda değerlendirme yapması gereken kişinin kadın olması gerekmektedir. Çünkü kürtaj *Kuçuradı*'nin belirttiği gibi kadının kendisiyle ilişkisinde etik bir sorundur ve her tek durumda ayrı değerlendirmeyi gerektirmektedir.^[75] Kadının bu konuda hesap vereceği kişiyse yine kendisidir. Bu konuda kadının doğru bir değerlendirme yapması içinse özellikle cinsiyete dayalı eşitsiz koşulların ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmelidir.

AİHS sisteminde olabildiğince fazla üye ülke tutmak için eşcinsel evlilikler ve kürtaj gibi konularda ulusal takdire sığınılması başka bir tartışmanın konusu olarak ele alınabilir. Bu tür politikaların doğruluğu kesin değilken ve tartışmaya açıkken yapılabilecek doğru bir değerlendirme ancak mahkemenin kararları ve gerekçeleri ışığında mümkündür. Kararlara ve gerekçelerine bakıldığında ise kürtajı hak veya yasak olarak görmenin kadına yönelik şiddete katkı sağladığını ve durumun AİHM tarafından görmezden gelindiğini görmek mümkündür. Sonuç olarak mahkeme kürtajı bir yöntem ve gereklilik olarak görmekten kaçınarak hak ve yasak eksenindeki ulusal düzenlemeleri onaylayan tavrıyla kürtaj konusunda kadına yönelik şiddete sessiz kalmaktadır.

[74] UYGUR, 2015, s. 132.

[75] KUÇURADI, 2011, s. 122.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK Gökhan / **ÖZDEMİR** Didem: 'Fetüs v. Kadın Hakları İnsan Hakları ve Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Kürtaj Sorunu' Güncel Hukuk Dergisi içinde, S. 7-103, 2012, ss. 44-46.

ALTIPARMAK Saliha / **ÇİÇEKLİOĞLU** Meltem / **YILDIRIM** Gülay: 'Abortus ve Etik', Cumhuriyet Tıp Dergisi içinde, S. 31, 2009, ss. 84-90.

BECKWITH Francis J.: 'Thomson's "Equal Reasonableness" Argument for Abortion Rights: A Critique', American Journal of Jurisprudence içinde S. 49, 2004, ss. 185-198.

CEVİZCİ Ahmet: Uygulamalı Etik, Say Yay, İstanbul 2013.

HALDANE John / **LEE** Patrick: 'Aquinas on Human Ensoulment Abortion and the Value of Life' Philosophy içinde S. 78/2, 2003, ss. 255-278.

HOLOWKA Jacek: "Abortion", 20 JRE içinde, 2012, ss. 285-310.

HURST Palmer E. / **HURST** Christina A.: 'Baby Steps: The European Court Of Human Rights Moves Closer to Protecting the Unborn in Parrillo v. Italy' Journal of Global Justice and Public Policy içinde, S. 2/155, 2015, ss. 155-163.

KACZOR Christopher: The Ethics of Abortion: Women's Rights, Human Life, and the Question of Justice, Routledge Press, 2011.

KARACAN Olcay: İhtimam Etiği Bağlamında Hukuk Eğitimi, AÜSBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2017.

KAYA Funda: Peter Singer'in Faydacı Etik Görüşü Çerçevesinde Kürtajın Değerlendirilmesi, AÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.

KUÇURADİ İoanna: "Yaşama Hakkı ve Yirmi Birinci Yüzyılda Bazı Gerektir-dikleri", İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları içinde, Türkiye Felsefe Kurumu Yay, Ankara 2011, ss. 113-125.

LAW Stephen: Büyük Filozoflar (Çev. Feza Çakır), İnkılap Yay, İstanbul 2011, s. 247.

MACKINNON Catharine: Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, Metis Yay, İstanbul 2003.

MACKINNON Catharine: Toward a Feminist Theory of The State, Harvard University Press, 1989.

MARGOLIN Tatyana A.: 'Abortion as a Human Right', Women's Rights Law Reporter içinde, S. 29, C. 2-3, 2007-2008, ss. 77-97.

MCCOURT K. Mark: ‘*Abortion*’, Legal Medical Quarterly içinde, S. 12-16, 1988, s. 1-15.

METİN Sevtap: Biyo-tıp Etiği ve Hukuk, On İki Levha Yay, İstanbul 2010.

ORBAYÜCEL Seda: “*Kürtaj Tartışmalarının Görünmez Kıldıği Adaletsizliği Görmek*”, Gaile içinde, S. 410, 2017.

SINGER Peter: Pratik Etik (Çev. Nedim Çatlı), İthaki Yay, İstanbul 2015.

STEINBOCK Bonnie: “*Mother-Fetus Conflict*”, A Companion to Bioethics (Ed. Helga KUHSE and Peter SINGER) içinde, Blackwell Publishing, 2009, s. 151.

THOMSON Judith Jarvis: ‘*A Defense of Abortion*’, Philosophy and Public Affairs içinde, S. 1, C. 1, 1971, ss. 47-66.

UYGUR Gülriz: ‘*Toplumsal Cinsiyet ve Adalet: Hukuk Adaletsizdir*’ Ankara Barosu Dergisi içinde, S. 4, 2015, ss. 121-132.

UYGUR Gülriz: Hukukta Adaletsizliği Görmek, Türkiye Felsefe Kurumu Yay, Ankara 2013.

WARREN Mary Anne: “*Abortion*”, A Companion to Bioethics (Ed. Helga KUHSE and Peter SINGER) içinde, Blackwell Publishing, 2009, ss. 140-148.

AIHM KARARLARI

Case of A,B and C v. Ireland, Application no. 25579/05, 16.12.2010.

Case of Evans v. The United Kingdom, Application no. 6339/05, 10.04.2007.

Case of Parrillo v. Italy, Application no. 46470/11, 27.08.2015.

Case of Vo v. France, Application no. 53924/00, 08.07.2004.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://abortion-clinics.eu/abortion-europe/> (Erişim Tarihi: 24.03.2018).

<http://abortion-clinics.eu/abortion-europe/abortion-prohibited/> (Erişim Tarihi: 24.03.2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&xarama=gts&guid=TDK.GTS.5aa6ed54445d30.13129057 (Erişim Tarihi: 12/03/2018).

